

Wyciąg z karty ewidencyjnej budynku teatru (mgr Ewa Traczyńska XI.2005r.)

- **Autorzy, historia obiektu, określenie stylu**

J. L. Adamczyk w "Przewodniku po zabytkach architektury i budownictwa Kielc" (Kielce 1998) pisze, że gmach dla teatru zaczęto budować wiosną 1877 r. Taką datę budowy podają też autorzy artykułów prasowych m. in. R. i E. Gorzkowscy, J. Ćwieluch, P. Słupski. Natomiast K. Myśliwski w "Zabytkach architektury i budownictwa w Polsce. Województwo kieleckie" (Warszawa 1995) podaje, że obiekt wzniesiono w 1870 r.

Pomysłodawcą był Ludwik Stumpf (ze spolszczonej rodziny niemieckiej) - właściciel browaru na Krakowskiej Rogatce.

Gmach zaprojektował Franciszek Ksawery Kowalski, który od 1 stycznia 1867 r. (a więc od czasu utworzenia guberni kieleckiej), pełnił funkcję budowniczego gubernialnego. Do ważniejszych jego prac na terenie Kielc należą: projekt kamienicy Józefa Borkowskiego przy ul. Wesołej, projekt odbudowy i przebudowy spalonego 1873 r. gmachu Magistratu w "stylu Odrodzenia", projekt łaźni przy ul. Starowarszawskiej, projekt browaru Stumpha u zbiegu ul. Ogrodowej i Jana Pawła II, nadzór nad remontem gmachu Leonarda, pomiar wzgórza zamkowego i pałacu biskupiego. Stumpf kierując się zmysłem kupieckim, postanowił wybudować oprócz teatru, hotel i restaurację. "Gazeta Kielecka" informowała o każdym etapie budowy i np. w kwietniu 1877 r. znalazła się w niej informacja, że przy ul. Pocztowej (obecnej Sienkiewicza) są kopane fundamenty pod gmach teatru, a więc we wrześniu 1878 r. napisano w niej, że "Teatr Ludwika po zdjęciu rusztowań w całości odsłonięty przedstawia się bardzo wspaniale". W grudniu 1878 r. uroczystie poświęcono ukończony teatr. Sala teatralna mogła pomieścić do 700 widzów. Część hotelowa oprócz restauracji mieściła 46 pokoi, stajnie i wozownię. Inauguracyjne przedstawienie odbyło się 6 stycznia 1879 r. Teatr otrzymał nazwę Teatru Ludwika. Po I wojnie światowej nazywał się Teatrem Polskim. W roku 1920 przemianowano go na Teatr Żołnierski, a od 1932 na Teatr Polski w Kielcach. Od roku 1945 zaczęto go nazywać Teatrem Województwa Kieleckiego, a w 1949 r. oficjalna nazwa brzmiała już Teatr im. Stefana Żeromskiego. W kieleckim teatrze występowały zespoły aktorskie Józefa Teksla, Trapszy, Ansznyca, Grabińskiego, Puchniewskiego, Maroszewicza, Nowakowskiego i Myszkowskiego. Działalność sceny kieleckiej zainauguował zespół Teksla. Występowali tu wielcy artyści np. Stanisława Wilska, Stanisława Wysocka, Redo, Kawecka, Brydziński, Junosza Stępkowski, Jaracz, Adwentowicz.

Styl:

Piętnastoosiowa eklektyczna fasada luźno nawiązuje do renesansu

- Opis obiektu

Sytuacja:

Zespół budynków Teatru im. Stefana Żeromskiego, zlokalizowany jest w zabudowie zwartej przy ul. Sienkiewicza, na odcinku pomiędzy ul. Małą i ul. Leśną. Składa się z następujących obiektów: korpusu głównego, oficyny zachodniej, oficyny wschodniej i oficyny południowej. Budynek główny skierowany jest frontem do ul. Sienkiewicza, natomiast przylegające do niego z tyłu dwie oficyny -

jedna od wschodu i druga od zachodu, ustawione są prostopadle do niego, a oficyna od strony północnej zwrócona jest równolegle. Pomędzy tymi budynkami uformowany jest wewnętrzny dziedziniec.

Materiał, konstrukcja, technika:

Ściany budynku głównego wzniesione są głównie z cegły i częściowo z kamienia (fundamenty), na zaprawie wapiennej. Ściany tynkowane. Posadzki – w pomieszczeniach piwnicznych teatru jest beton i grunt o nierównym podłożu, w pomieszczeniach parteru – beton terakota, lastriko, parkiet i podłogi z desek, w pomieszczeniach I piętra – podłogi z desek, parkiet, terakota, lastriko, a w hallu płytki marmurowe, w pomieszczeniach na II piętrze – parkiet, terakota, beton i podłogi z desek. W pomieszczeniach oficyn na parterze są: beton, lastriko, terakota i podłogi z desek, a na I piętrze przeważnie podłogi z desek i w niektórych pomieszczeniach lastriko, terakota, a na klatce schodowej – beton, płyty kamienne i terakota. Schody drewniane i schody o konstrukcji żeliwnej. Stolarka okienna i drzwiowa drewniana oraz plastikowa. W budynku są drzwi jedno i dwuskrzydłowe – przeważają jednoskrzydłowe. Drzwi frontowe na parterze są drewniane, częściowo oszklone. Balustrady balkonowe i brama – żeliwne. Wieżba dachowa drewniana, jętkowa wieszarowa dwuwieszakowa. Dach kryty blachą.

Rzut:

Budynek główny wzniesiony jest na planie nieregularnego wieloboku z przejazdem bramnym, w sąsiedztwie którego rozmieszczono klatki schodowe. Reprezentuje typ dwutraktowy, z korytarzami pośrodku (wzdłuż budynku). Na parterze oficyn jest układ pomieszczeń jednotraktowy, z klatkami schodowymi zlokalizowanymi prawie pośrodku budynku (w oficynie wschodniej i północnej) czy w części skrajnej (oficyna zachodnia). Na I piętrze w oficynie zachodniej jest układ dwutraktowy z długim korytarzem wzdłuż tylnej (zachodniej) ściany, w oficynie wschodniej układ jednotraktowy z długim korytarzem wzdłuż tylnej ściany (wschodniej), natomiast w oficynie północnej w jej części zachodniej jest układ jednotraktowy, natomiast po wschodniej części klatki schodowej układ jednotraktowy z korytarzem przy tylnej ścianie (północnej).

Bryła:

Budynek główny jest podpiwniczony, dwupiętrowy w części czteropiętrowy, nakryty dachem. Oficyny dwupiętrowe, nakryte dachami dwuspadowymi. W części dachowej oficyny zachodniej (od strony dziedzińca), znajdują się facjaty.

Elewacje:

Fasada budynku głównego jest eklektyczna. Jej część środkowa mieszcząca bramę i główne wejście, zaakcentowana jest bogato zdobionymi półkolumnami w stylu korynckim oraz pilastrami. Okna również obramione są pilastrami i zwieńczone trójkątnymi daszkami lub łukiem odcinkowym. Trzy środkowe oraz skrajne osie, zaakcentowano półkuliście sklepionymi oknami. Gzymsy zdobione są motywem akantu. Parter akcentuje pseudoboniowanie. Przy elewacji frontowej pierwszego piętra, znajdują się dwa balkony z ozdobnymi, żeliwnymi balustradami, przy przejeździe na parterze zamocowana jest żeliwna, dekoracyjna brama. Elewacja ta odwzorowuje – jak pisze J. L. Adamczyk w „Przewodniku po zabytkach architektury i budownictwa Kielc” – nie zachowaną dziś elewację ratusza kieleckiego, który po pożarze został odbudowany na rok przed

Konkurs na opracowanie koncepcji architektonicznej przebudowy, rozbudowy i nadbudowy zabytkowego obiektu Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach (remont, konserwacja, modernizacja).

---

rozpoczęciem budowy teatru. Elewacje oficyn i tylna elewacja budynku teatru, nie posiadają elementów zdobniczych.

Wnętrza:

Po oddaniu do użytku teatru, w „Gazecie Kieleckiej” ukazała się informacja o jego wyglądzie wewnętrznym następującej treści: „Wprost z ulicy wchodzi się do przedsionka z posadzką z różnokolorowych marmurów chęcińskich, a stąd częścią po kamiennych i żelaznych dostajemy się na pierwsze piętro, podzielone rodzajem foyer na dwie połowy. Z jednej strony są pokoje gościnne i restauracja Hotelu Polskiego, z drugiej mieści się sala teatralna”. Zespół widowni składa się z foyer, Sali prób, holu i widowni, którą na wysokości I piętra otaczają półkolisty łoże. Scenę zdobią dwie kariatydy dźwigające gzyms.

Instalacje:

Wodno-kanalizacyjna, elektryczna, centralne ogrzewanie (z kotłowni gazowo-olejowej zlokalizowanej w piwnicach budynku głównego), instalacja gazowa. W budynku głównym zainstalowana jest instalacja ostrzegania przeciwpożarowego.

Przeznaczenie pierwotne:

Działalność teatralna, hotelowa i restauracyjna

Użytkowanie obecne:

Działalność teatralna

Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja:

W budynku głównym wielokrotnie dokonywane były prace budowlane i konserwatorskie. W 1993 r. doraźnie zabezpieczono zwieńczenie fasady (roboty dekarско-blaharskie), pomalowano wnętrza zaplecza i zlikwidowano awarię kotłowni. W 1995 r. zrealizowane były drobne roboty zabezpieczające, które wykonało Miejskie Przedsiębiorstwo Konserwacji Zabytków w Kielcach. Ponieważ z fasady budynku odpadały elementy dekoracyjne i tynk, zabezpieczono elewację specjalnymi siatkami. Przeprowadzona została również doraźna naprawa więźby dachowej i uszczelnienie samego dachu. Przetarg na generalny remont elewacji frontowej wygrał Exbud Skanska S. A., która to firma o współpracy zaangażowała specjalistów z Pracowni Konserwacji Zabytków w Kielcach, aby prace odbywały się zgodnie z zaleceniami konserwatora. Prace rozpoczęto w 2001 r. pod koniec sierpnia, a zakończono w drugiej połowie grudnia tego roku. Podczas tego remontu wymieniono okna, bramę wjazdową, wykonano obróbki blacharskie i naprawiono elementy sztukaterii. Fasadę pomalowano w odcieniu szarości, przy czym jaśniejszym kolorem zostały wyodrębnione elementy dekoracyjne. Ponieważ zimą z 2001 na 2002 rok nastąpiły zniszczenia (pęknięcia) na odnowionej elewacji, w 2002 r. przystąpiono do ich naprawy. Prace te wykonali pracownicy Exbudu Skanska S. A. W budynku wymieniono też częściowo instalację elektryczną. Na Sali widowiskowej wykonano niezbędne prace wiążące się z wymianą stropu, a ponadto zamontowano tu nowe krzesła.

Konkurs na opracowanie koncepcji architektonicznej przebudowy, rozbudowy i nadbudowy zabytkowego obiektu Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach (remont, konserwacja, modernizacja).

Akta archiwalne i źródła ikonograficzne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania):

1. Politechnika świętokrzyska w Kielcach, Katedra Architektury i Ochrony Budowli Zabytkowych – Zakład konserwacji Zabytków Architektury, Inwentaryzacja budynku teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, Kielce, lipiec 1996 r., mps.
2. mgr inż. Arch. F. Wolszczak, Projekt zabezpieczenia budynku głównego Państwowego Teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach, Kielce 1974 r., rkps.
3. Pracownia Projektowa Pedrycz – Wodnicki, Koncepcja programowo-przestrzenna remontu teatru im. Stefana Żeromskiego w Kielcach. Konstrukcje i technologie, Kielce 1996 r., mps

Bibliografia:

1. J. L. Adamczyk, Przewodnik po zabytkach architektury i budownictwa Kielc, Kielce 1998, s. 54-55
2. Prace konserwatorskie w województwie kieleckim w 1987-1993 (opr. A. Piasecka) Zabytki nieruchome (opr. O. Chojnacki), w :ochrona zabytków”, nr 3-4, Warszawa 1995, s. 339
3. Artykuły prasowe R. i E. Gorzkowscy, Album kielecki, Przy ulicy Sienkiewicza (XIV i XV), „Gazeta Kielecka”, nr 179 i 184, 1992 r.; P. Słupski, Czyj jest ten kawałek teatru, „Gazeta Wyborcza-Kielce”, nr 27, 02.02.2005 r.; J. Ćwieluch, Teatr sprzedany „Gazeta Wyborcza-Kielce”, nr 246, 21.19.2002 r.; (Tob), Teatr, choć stary, nie musi popaść w ruinę!, „Gazeta Kielecka”, nr 21, 1996 r.; E. Ziółkowska, Remont od tyłu, „Słowo Ludu”, nr 156, 7-8.07.2001 r.; J. Ćwieluch, Roboty na froncie, „Gazeta Wyborcza-Kielce”, nr 186, 10.08.2001 r.; (nieb). Stary teatr w nowej szacie, „Echo Dnia”, nr 211, 11.09.2001 r.; €, Nowe oblicze teatru, „Słowo Ludu”, nr 292, 15-16.12.2001 r.
4. Kielce przez stulecia, Muzeum Historii Kielc – praca zbiorowa, Jedność 2014r.